

Rotterdams rijkdom

Op dinsdag 28 mei 2002 organiseert de Werkgroep Stedengeschiedenis in samenwerking met het Historisch genootschap 'De Maze' een studiemiddag getiteld 'Rotterdams rijkdom' in Historisch Museum Rotterdam, Schielandshuis, Korte Hoogstraat 31 te Rotterdam (010-217 6767).

dagvoorzitter Paul van de Laar

13:00-13:30 Martijn van der Burg (Universiteit van Amsterdam) over 'de Rotterdamse rentenverkoop, circa 1650-1690'

13:30-14:00 discussie

----- pauze -----

14:30-15:00 Dr. Thimo de Nijs (Rijksuniversiteit Leiden) over 'De uitvinding van het familieverleden door de negentiende-eeuwse elite'

15:00-15:30 discussie

15:30-16:00 Prof.dr. Paul van de Laar (Historisch Museum Rotterdam) over 'het Rijke Rotterdamse verleden in Historisch Museum Rotterdam'

16:00-16:30 discussie

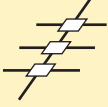
De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk. Informatie kan worden ingewonnen bij Jan van den Noort (010-436 6014).

Martijn van der Burg, de Rotterdamse rentenverkoop, circa 1650-1690

Cornelis Hartichsvelt, lid van de Rotterdamse vroedschap en gehuwd met Agnetha van Driel, sloot op 14 oktober 1653 een lijfrente af op zijn zevenjarige dochtertje Agatha. Cornelis leende de stad Rotterdam 300 gulden en hij kreeg daarvoor jaarlijks interest totdat Agatha zou overlijden. Het Rotterdamse stadsbestuur (de 'Weth') maakte veelvuldig gebruik van rentenverkoop aan mensen als Cornelis Hartichsvelt. Informatie daarover is te vinden in de rentebrieven in de Rotterdamse stadsrekeningen. Ze vormen een unieke bron voor onderzoek naar het functioneren van de stedelijke samenleving.

Vanaf het begin van de veertiende eeuw deden veel Hollandse steden voor hun financiële behoeften een beroep op particuliere geldschieters. De stedelijke overheid bood zogenaamde 'renten' te koop aan en stelde daar een periodieke opbrengst tegenover. Het politieke en economische overwicht van de kleine federatie van Zeven Provinciën was in belangrijke mate te danken aan succesvolle financiering door de steden. Nochtans heeft deze tot nu toe vrij weinig aandacht gekregen, en dat geldt zeker voor Rotterdam. Veel stadsrekeningen gingen weliswaar verloren, maar het Rotterdamse gemeentearchief beschikt over een complete reeks rekeningen vanaf ca. 1650.

Martijn van der Burg doet onderzoek naar de verschillende typen renteverkopen, zoals lijfrente en losrente, en naar andere financieringsbronnen, zoals belastingen, accijnsen en pachten. Hij probeert te achterhalen of er eigenlijk wel sprake was van een duidelijk 'rentenbeleid', en wat daarvan het gevolg was voor de Rotterdamse schuldenlast. Hij wil ook weten wie de rente-kopers waren. Waren het alleen mensen die nauw betrokken waren bij het Rotterdamse stadsbestuur, of leenden ook personen die niet tot de politieke top behoorden geld uit? En wat was het aandeel van vrouwen en immigranten? Van oudsher was het in ieder geval geen strikt Rotterdamse aangelegenheid. Uit een van de oudste Rotterdamse stadsrekeningen blijkt dat de Maasstad in 1427 al een flinke schuld had opgebouwd, voornamelijk bij burgers uit Vlaamse steden. Hoe lag dat eigenlijk in de zeventiende eeuw?

Thimo de Nijs, de uitvinding van het familieverleden door de negentiende-eeuwse elite

Vanaf de laatste decennia van de negentiende eeuw krijgt een historische koorts de meeste vooraanstaande Rotterdamse families in de greep. Links en rechts verschijnen genealogieën en de familiearchivarissen beginnen systematischer dan voorheen familiepapieren te verzamelen. Familieverenigingen worden opgericht en familiedagen georganiseerd om de wat losser geworden banden aan te halen. In zijn bijdrage aan de studiedag stelt Thimo de Nijs deze 'uitvinding van het familieverleden' centraal.

Het was namelijk geen toeval dat juist op het einde van de negentiende eeuw de belangstelling voor het eigen verleden zulke grote vormen aannam. De vooraanstaande positie van de Rotterdamse elite begon af te brokkelen en de familieband raakte geleidelijk losser. In economisch opzicht verloren de oude koopmansfamilies terrein aan ondernemers die beter op doorvoerhandel en overslag inspeelden. Ook in politiek opzicht moest de macht worden gedeeld. Bovendien voelden de rijke families zich minder thuis in het snelgroeiende Rotterdam. Velen veruilden de oude koopmanshuizen in de Waterstad voor een woning in Den Haag of omgeving. Anderen verlieten de Maasstad omdat zij buiten haven en handel werk vonden in een andere stad.

De toenemende interesse voor het familieverleden en de bloei van familieverenigingen kunnen worden gezien als een poging om de exclusiviteit van de eigen groep te benadrukken. Waar oud geld het dreigde af te leggen tegen nieuw geld en de familie, door een toegenomen geografische en sociale mobiliteit, uiteen dreigde te vallen, werd extra energie gestoken in pogingen om de samenhang van de familie te versterken.

Paul van de Laar, het rijke Rotterdamse verleden in Historisch Museum Rotterdam

De ontwerper van een tentoonstelling over de geschiedenis van Rotterdam moet er rekening mee houden dat het voorstellingsvermogen van de bezoeker meer dan elders op de proef wordt gesteld. Op 14 mei 1940 werd Rotterdams historische stadscentrum immers grotendeels verwoest. Toen het puin eenmaal was geruimd werd een nieuw modern zakencentrum gebouwd, waarin nog maar weinig van het oude historische centrum kan worden herkend.

Na de Tweede Wereldoorlog verkocht Rotterdam zich vooral als een dynamische stad met een moderne architectuur en een grote haven. Maar naar het rijke Rotterdamse verleden, dat tot in de middeleeuwen reikt, werd niet of nauwelijks verwezen; bruikbare aanknopingspunten ontbraken. Een snel slinkende groep Rotterdammers heeft de oude stad nog gekend, maar het merendeel van de belangstellenden kan zich slechts een beeld vormen met behulp van boeken en historische verzamelingen, zoals die van Historisch Museum Rotterdam.

Conservator Paul van de Laar wil in 2003 een nieuwe stadshistorische tentoonstelling openen die zowel recht doet aan het moderne imago als aan het rijke Rotterdamse verleden. Rotterdam is in toenemende mate een multiculturele stad en bij het maken van zo'n tentoonstelling zal daarom ook rekening moeten worden gehouden met de uiteenlopende historische ervaring van een scala aan sociale en etnische groepen. Paul van de Laar licht toe hoe hij de brug tussen historisch, modern en multicultureel denkt te slaan.

Namens 'De Maze' en de Werkgroep Stedengeschiedenis
Jan van den Noort